

B3/2434

1933. Fests. Helt. Vas.

9.439 "1949"

NAGY-SÁNDOR JÓZSEF ÉS HŐS TÁRSAI, AKIK MEGVIVTÁK BUDAVÁRÁT

(1849 MÁJUS 21)

Hajnali három óra. Még sötétség borul a budai Várhegyre, amikor a svábhegyi főhadiszállásról röppentyű fut fel a magasba. A jeladásra megdördülnek az ágyuk, kétszázhusz kürt rivall, négyszáz dob ver rohamra és a Várhegy tövéből, a Gellért-rakpart, Mészáros-utca, Vérmező, Bombatér és az ujlaki országút felől hosszú létrákat cipelve, a bástyák felé törtet a honvédsereg.

Nagy-sándor József tábornok az első hadtestet vezeti a fehérvári kapu felől, a II. hadtestet a várkert felől *Aulich Lajos* tábornok, a III. hadtestet a bécsikapu körbástyái ellen *Knezić Károly* tábornok és *Kmetty György* ezredes a XV. hadosztályt vezényli a vízmű torlaszaira. Ágyudörgés zaja közt megy döntő rohamra a gyalogság, hogy a május 4-ike óta ostromlott várat bevegje.

Az első hadtest tör leggyorsabban előre a fehérvári kapunál támadt résen. Véres, vad, elkeseredett itt a kézitusa, amint a hadtest 17. és 28. zászlóalja megkezdí a rohamot. Maga a hadtestparancsnok, Nagy-sándor József tábornok is elől küzd csapataival, majd személyes bátorságának varázsa viszi mind nagyobb lendülettel előre a folyton megújuló, egyre hevesebb rohamot.

Máriássy János ezredes hadosztályparancsnok két dandára a jobbszárny. *Driguet Péter* alezredes a 44. és 47. zászlóaljjal és a *Don Miguel*-gyalogosokkal a résen nyomul előre, *Nyeregjáró* őrnagy a 34. és 17. zászlóaljjal a ronellótól keletre eső részen az udvari istállók alatt létrán kúszik a várfalakra. A kertben levő laposfedelű épület fölött emelkedik a tulajdonképpeni várfal. *Ghycoz* százados vezetésével önkéntes század kúszik fel, *Máriássy maga is a létrára ugrik* „Utánam, fiuk!” kiáltással. Ágyugolyó szele lesodorja, de aztán újra feltör. Az épület lapostetején az élen haladó *Ghycoz százados már halott!* *Máriássy* lép elesett tisztje helyébe: „Fel, fiuk! Utánam!” Az olasz várórség már fel is huzza a fehér zászlót és *Máriássy* honvédeivel szuronyt szegezve a Lovarda-utca felé indul, hogy a Szent György-térre jusson. Itt találkozik *Driguet*tel, aki aztán a Harang-utca felől tör előre. *Máriássy a Lovarda-utca kövein halott honvédtörzstisztre lel: Burdina őrnagy, a Don Miguel zászlóalj parancsnoka.* A Szent György-téren gyülekeztek, majd riadót fuvat és rohamra viszi a királyi várak felé honvédeit. Közben kivilágosodk.

Nagy-sándor tábornok alacsony, zömök, de vállas alakja honvédek élén feltűnik a roskadozó bástyán. A szuronyok villognak bent a várban és a tábornok a bástyafokon rövid jelentést ír:

„Reggel 5 órakor, május 21-én, 1849. Ha Isten is úgy akarja, tartani fogjuk magunkat a Várban, amelynek egy részét, az ólak tájékn, kilenc zászlóalj hadtestemből már elfoglalva tartja. Honvédeim úgy küzdenek, mint az oroszánok. Nagy-sándor.”

Mire a jelentés elkészült, már módosítani kellett, a tábornok mellett elrohant újabb két zászlóalj és Nagy-sándor a jelentés külső papírjára még gyorsan ráírja: „Tizenegy zászlóalj van a Várban!”

Rohan a futár a svábhegyi Heiderich-villába, amelynek magas tornácáról látesövön nézte a vár megrohánását *Görgel*, a fővezér.

A várkert felől támadó II. hadtest 49. és 61. zászlóalja a bástyának támaszkodó Grosz-ház áttört falán keresztül vágott résen nyomul előre és a várkert keleti meredekének háromszoros terraszára egymás vállán törtetnek fölfelé a hős honvédek. A bécsikaputér körbástyája ellen a III. hadtest rohamoz. A 8-ik zászlóalj élén *Tóth Gábor* hadnagy kezében nemzeti zászlóval kúszik fel a falon, de a párkányról golyó veri le. *Harmincszor egymás után kerül uj kézbe a zászló*, a ledött hős helyébe mindig új tör fel és csak a harmincadik tűzheti ki a piros-fehér-zöld lobogót, de akkora már kivilágosodik. Mikor *Kmetty* hadosztálya a vízmű torla-

szain át betör és véres viadalba keveredik az őrséggel, már reggel öt óra van. Ugyanekkor lép Nagy-sándor tábornok a bástyára a fehérvári kapu felől.

Ludvig kormánybiztos reggeli jelentése így örökíti meg ezeket a pillanatokot:

„...reggel öt órakor három zászlónk a várpalota új épülete mellett lobog. A lajtorjácson honvédeink mint a zergék szökdösnek a Várba. Az ellenség 21 fontosal felett hosszú póznán fehér lobogó hajlong. Honvédeinkre erősen puskáztak a bástyatornyokról és a házak ablakaiból. *Aki nem puskázott, köveket eresztett le, ... most kezdődik az utcaharc*, mely még sok hősünknek kerülhet vérébe. Fél 7-re reggel. Most egy puskaporraktár röppent légbe. Bent a Várban az utcaharc folyik. 7 órakor reggel. A tüzelés megszűnt, a Vár be van véve.”

Közben az első hadtest elsőnek a Várba tört zászlóaljai az őrség egy-egy részét kivont karddal vezénylő *Hentzi* tábornokkal találják szemközt magukat és a viadalban a tábornok halálos sebet kap. Tisztjei a küzdeli kegyesrendi zárdába futnak vele, katonái szétszaladnak. *Rónay János* főhadnagy *Hentzit* hordágyon a főparancsnokságra viteti és jelenti Nagy-sándornak, aki néhány soros jelentést küld *Görgeinek*:

„A Vár az őrséggel együtt — *Hentzi* tábornok halálosan megsebesülve — teljesen hatalmunkban van.”

A part felől bástyán magyar zászlót lengetett a reggeli szél. A budai Lánchídfőnél robbanás zaja reszketeti meg a levegőt, a *Szekulics*-dandár 2000 embere ekkor lép *Pestről* a hídra. Szerencsére a hídnak csak tíz keresztgerendája szakad le és a robbanás a merénylő *Alnoch* ezredest megöli.

Görgey Arthur fővezér 7308. számú jelentése a kormányzóval így közli a diadalt:

„Budavár 3 s fél órányi ostrom után seregeink által bevétellett május 21-én, 1849, 7 órakor reggel. Az egész várórség fogva van tisztjeivel együtt. *Hentzi* tábornok halálos sebet kapott s haldoklik. Az ellenség a győzedelmes ostromlás végperceiben még az utolsó cudarságot is elkövette s a Lánchídon alkalmaztatott akbákat (*Mienen*) elstítette. De minthogy a magyar nemzeti elkövetését még bosszujában sem tagadhatja el, a fegyvertelen várórség többé nem bántott. A részletes jelentés holnap fog beküldetni. Ezen rövid jelentésnek átvivője *Kmetty* ezredes, aki ma is, mint mindig, kitünően viselte magát s ugymint *Seininger*, *Máriássy*, *Triquet*, *Asbóth*, *Czillich* stb. a legkétesebb körülmények között személyesen vezették embereiket a győzelemre.”

A jelentés neveket sorol fel, nem találjuk köztük Nagy-sándorét, aki tábornok léteire ugyancsak személyesen vezette embereit a győzelemre és a bástyára is felhágott. Ennek magyarázata, hogy Nagy-sándor József republikánus és *Kossuth Lajos* törhetetlen, személyes híve volt.

„F. hó 21-én délután felmentem ős Budavárába, — írja *Abrányi Emil* a Közlöny 1849 május 22-ki számában. — A létrák még mindenütt a falakhoz támasztva voltak. A halottak eltakaritása egész nap folyt, de még délután sok dicső kimutott honvédet szedtek föl a bástyák alól.”

„A Vár tereit és utcáit, de a Várnak falain kívüli környékét is harcosok hullái borították, — írja *Ujhegyi Béla* 1892-ben megjelent hadtörténelmi művében. — Délelőtt tíz óra körül már csakis a romokat és hol szanaszét, hol halmazonként a kövezeten heverő holttesteket bámulók idéztek még elő némi élénkséget a füstbarnított Várban. Délután a halottak összeszedetvén, a temetőkbe szállítottak, nyomaikat még csak a párolgó vértócsák jelezték...”

A honvédség névtelen hősei a tabáni temető közös sírjában nyugosznak.